

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
Кафедра початкової та дошкільної освіти

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної
роботи **Н. В. Михальченко**

30 серпня 2023 року

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ
МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ
В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Ступінь бакалавра

Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

спеціальність 013 Початкова освіта

Освітньо-професійна програма Початкова освіта

Програму розроблено та внесено: Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Білявська Тетяна Миколаївна, доцент кафедри початкової та дошкільної освіти, кандидат філологічних наук

РЕЦЕНЗЕНТ: Дячук В.І., директор СЗОШ № 50 м. Миколаєва

Програму схвалено на засіданні кафедри початкової та дошкільної освіти

Протокол № 1 від «29» серпня 2023 року

Завідувач кафедри С.І. Якименко

Програму погоджено з гарантом ОП (назва) _____ (за потреби)

Програму погоджено навчально-методичною комісією педагогічного факультету

Протокол № 1 від «29» серпня 2023 року

Голова навчально-методичної комісії Л. М. Хрящевська

Програму погоджено навчально-методичною радою університету

Протокол № 12 від «30» серпня 2023 року

Голова навчально-методичної ради Н. В. Михальченко

Анотація

Програму вивчення нормативної навчальної дисципліни «Методика навчання мовно-літературної освітньої галузі в початковій школі» складено відповідно до освітньо-професійної програми спеціальності 013 Початкова освіта. У програмі висвітлено обсяг навчального матеріалу із зазначеної дисципліни, необхідне навчально-методичне забезпечення, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень студентів.

Ключові слова: учитель початкової школи, мовна компетентність, літературознавча компетентність, сучасні педагогічні технології, нова українська школа.

Summary

The program of study of the normative educational discipline «Methods of teaching the Ukrainian language and literary reading in primary school» is made in accordance with the educational and professional program of the specialty 013 Primary education. The program covers the amount of educational material in this discipline, the necessary educational and methodological support, components and technology for assessing student achievement.

Key words: primary school teacher, language competence, literary competence, modern pedagogical technologies, new Ukrainian school.

ВСТУП

Програму вивчення нормативної навчальної дисципліни «Теорія та методика навчання мовно-літературної освітньої галузі» складено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів спеціальності 013 Початкова освіта за освітньо-професійною програмою Початкова освіта.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: процес вивчення української мови та літературного читання в початковій школі.

Міждисциплінарні зв'язки: дидактика початкової освіти, дитяча література, сучасна українська літературна мова з практикумом, українська мова (за професійним спрямуванням).

1. Мета, завдання навчальної дисципліни та очікувані результати

1.1 Мета: розкрити сутність процесу навчання української мови та літературного читання в початковій школі відповідно до державних стандартів; висвітлити сучасні наукові концепції, поняття, технології та методи навчання української мови та літературного читання в початковій школі.

1.2. Основними **завданнями** вивчення дисципліни є:

- забезпечити засвоєння теоретичних основ методики навчання української мови та літературного читання в початковій школі;
- надати ґрунтовні знання щодо вимог шкільної програми, структури підручників;
- навчити визначати конкретні методи, прийоми та засоби навчання відповідно до навчального матеріалу.

Програмні результати навчання:

- ПРН 1. Знати сучасні теоретичні основи освітніх галузей, визначених Державним стандартом.
- ПРН 5. Знати суть методичних систем навчання учнів початкової школи освітніх галузей/змістових ліній, визначених Державним стандартом початкової загальної освіти.
- ПРН 7. Застосовувати знання, уміння й навички, що становлять теоретичну основу освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової загальної освіти, під час розв'язування навчально-пізнавальних і професійно-зорієнтованих задач.
- ПРН 10. Моделювати процес навчання учнів початкової школи певного предмету: розробляти проекти уроків та їхні фрагменти, методику роботи над окремими видами завдань, створювати методику підготовчої роботи, ознайомлення та формування уявлень і понять, вмінь та навичок з метою опанування учнями певних елементів змісту програми.
- ПРН 12. Проводити уроки в початковій школі, аналізувати урок щодо досягнення його мети й завдань, оцінювати ефективність застосованих форм, методів, засобів і технологій.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК 1. Здатність навчатися й оволодівати сучасними знаннями, зокрема, інноваційними методичними підходами, сучасними системами, методиками, технологіями навчання, розвитку й виховання учнів початкової школи; чинним нормативним забезпеченням початкової освіти тощо.

ЗК 2. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу, систематизації й узагальнення

інформації, зокрема професійно-педагогічної, з різних джерел та формулювання логічних висновків.

ЗК-4. Здатність спілкуватися державною мовою на офіційно-діловому рівні; володіти навичками нормативного літературного мовлення (його усною та писемною формою) в різних сферах комунікації. Здатність до розуміння чужих і продукування власних програм комунікативної поведінки, адекватних цілям, сферам, ситуаціям спілкування, активній взаємодії з іншими мовленнєвими суб'єктами.

II. Фахові:

ФК 1. Здатність до застосування професійно профільованих лінгвістичних і літературознавчих знань, умінь та навичок, що становлять теоретичну основу початкового курсу мови навчання, мови вивчення, іноземної мови, літературного читання та їхніх окремих змістових ліній. Складниками філологічної компетентності є лінгвістична, мовленнєва, літературознавча.

ФК 3. Здатність до проектування, організації, оцінювання, рефлексії та коригування навчально-виховного процесу в початковій ланці освіти.

ФК 5. Здатність застосовувати знання, навички, вміння, настанови, стратегії й тактики комунікативної поведінки, здобутий досвід комунікативної діяльності, а також індивідуально-психологічні якості особистості задля успішного здійснення в конкретних умовах педагогічної комунікативної діяльності з молодшими школярами, батьками, колегами.

На вивчення навчальної дисципліни заплановано 270 годин / 9 кредитів ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Кредит I. Методика навчання української мови як педагогічна наука. Нова українська школа. Методика навчання грамоти

Тема 1. Методика навчання української мови як педагогічна наука

Тема 2. Методика навчання грамоти

Кредит II. Методика вивчення основних мовних розділів

Тема 3 Методика вивчення фонетики, орфоєпії та графіки

Тема 4. Методика вивчення розділів «Мова та мовлення», «Речення», «Текст»

Тема 5. Методика вивчення елементів лексикології

Кредит III. Методика вивчення основних мовних розділів

Тема 6. Методика вивчення морфології

Тема 7. Методика вивчення морфології

Кредит IV. Методика вивчення основних мовних розділів

Тема 8. Методика вивчення морфемної будови слова

Тема 9. Методика вивчення орфографії та пунктуації

Кредит V. Методика розвитку мовлення

Тема 10. Наукові основи методики розвитку мовлення молодших школярів

Тема 11. Методика розвитку мовлення (синтаксичний рівень)

Тема 12. Методика розвитку мовлення (перекази, твори в початковій школі)

Кредит VI. Каліграфія

Тема 13. Теоретичні основи каліграфічного письма в початковій школі

Тема 14. Формування процесуальної готовності до ведення уроків письма майбутніх учителів початкової школи

Кредит VII. Методика класного читання

Тема 15. Літературне читання як навчальний предмет у сучасній початковій школі

Тема 16. Методика читання і аналізу художнього твору в початкових класах

Кредит VIII. Методика вивчення творів різних жанрів

Тема 17. Методика роботи із прозовими творами

Тема 18. Методика роботи із віршованими творами

Кредит IX. Методика позакласного читання

Тема 19. Позакласне читання в початковій школі

Тема 20. Уроки позакласного читання в 2 – 4 класах

Програма навчальної дисципліни

Кредит I. Методика навчання української мови як педагогічна наука. Нова українська школа. Методика навчання грамоти

Тема 1. Методика навчання української мови як педагогічна наука

Предмет та завдання курсу «Методика викладання української мови в початкових класах». Зміст і структура курсу «Методика викладання української мови». Нова українська школа. Структура. Навчально-методичне забезпечення. Методи навчання. Дидактичні засоби навчання. Форми навчально-виховного процесу з української мови в контексті НУШ. Типи та структура уроків з української мови в початковій школі. Інтегровані уроки.

Тема 2. Методика навчання грамоти

Психолого-педагогічні та лінгвістичні основи методики навчання грамоти. Порівняльно-критичний аналіз методів навчання грамоти. Принципи побудови підручників з навчання грамоти. Сучасний звуковий аналітико-синтетичний метод навчання грамоти. Прийоми звукового аналізу й синтезу. Добукварний період навчання грамоти. Букварний період навчання грамоти. Післябукварний період навчання грамоти.

Кредит II. Методика вивчення основних мовних розділів

Тема 3 Методика вивчення фонетики, орфоєпії та графіки

Методика ознайомлення з голосними та приголосними звуками. Правила літературної вимови мовних звуків. Методика формування умінь літературної вимови. Звуковий та звуко-буквений аналізи, методика їх проведення. Методика вивчення теми «Склад», «Наголос».

Тема 4. Методика вивчення розділів «Мова та мовлення», «Речення», «Текст»

Методика формування уявлень про мову та мовлення. Методика вивчення розділу «Текст». Робота над текстом у 1–2 класах. Робота над текстом у 3–4 класах. Методика вивчення розділу «Речення». Методика формування початкових уявлень про речення та його ознаки. Вивчення типів речень за метою висловлення та інтонацією. Робота над засвоєнням понять «основа речення», «головні члени речення». Робота над засвоєнням синтаксичного зв'язку між членами речення. Вивчення однорідних членів речення. Ознайомлення зі складним реченням.

Тема 5. Методика вивчення елементів лексикології

Лінгводидактичні основи методики роботи над словом. Робота над засвоєнням лексичного значення слова. Робота з багатозначними словами. Засвоєння молодшими школярами явища омонімії. Робота з синонімами. Вивчення антонімів. Елементи фразеології в початковій школі. Види вправ з лексики та методика їх проведення. Методика проведення лексичного розбору слова в початковій школі. Словникова робота в початковій школі. Типи лексичних помилок, шляхи запобігання їм. Діалектна лексика у мовленні молодших школярів. Методика роботи з діалектизмами та русизмами.

Кредит III. Методика вивчення основних мовних розділів

Тема 6. Методика вивчення морфології

Етапи та методика формування граматичних понять. Методика вивчення іменника в початковій школі. Методика вивчення прикметника в початковій школі. Методика вивчення займенника в початковій школі. Методика вивчення числівника в початковій школі.

Тема 7. Методика вивчення морфології

Методика вивчення дієслова в початковій школі. Методика вивчення прислівника в початковій школі. Методика вивчення службових частин мови в початковій школі. Морфологічний розбір та методика його проведення в початковій школі.

Кредит IV. Методика вивчення основних мовних розділів

Тема 8. Методика вивчення морфемної будови слова

Лінгвістичні засади методики вивчення морфеміки та словотвору в початковій школі. Етапи вивчення морфемної будови слова в початковій школі. Вивчення основи слова та закінчення. Вивчення значущих частин слова. Вивчення кореня слова. Вивчення префікса. Вивчення суфікса.

Тема 9. Методика вивчення орфографії та пунктуації

Орфографія як предмет вивчення. Поняття про орфограму. Вивчення фонетичних написань. Вивчення морфологічних написань. Вивчення семантичних написань. Вивчення історичних написань. Умови формування в учнів орфографічної грамотності. Правила правопису. Робота над їх засвоєнням. Види правописних вправ. Методика проведення правописних вправ. Диктанти. Орфографічний розбір. Словникова робота в процесі вивчення орфографії. Орфографічні помилки та робота над ними. Особливості вивчення фонетики та орфографії в контексті діалектного впливу. Робота над пунктуацією на уроках рідної мови. Пунктуаційні помилки. Робота над ними.

Кредит V. Методика розвитку мовлення

Тема 10. Наукові основи методики розвитку мовлення молодших школярів

Види мовлення. Структура та зміст програми з розвитку мовлення. Робота з розвитку мовлення на орфоепічному рівні. Роботи з розвитку мовлення на лексичному рівні.

Тема 11. Методика розвитку мовлення (синтаксичний рівень)

Методика роботи словосполученням та реченням. Типові помилки в побудові словосполучень та речень. Культура мовлення.

Тема 12. Методика розвитку мовлення (перекази, твори в початковій школі)

Розвиток мовлення школярів на рівні тексту. Текст як лінгвістичне поняття. Формування умінь розкривати тему та основну думку тексту. Формування вміння добирати матеріал для висловлювання. Добір матеріалу за картиною. Добір матеріалу за текстом. Формування уявлень про семантико-композиційну структуру тексту. Види переказів та методика роботи над ними. Методика роботи над усним та писемним твором. Аналіз учнівських творів.

Кредит VI. Каліграфія

Тема 13. Теоретичні основи каліграфічного письма в початковій школі

Психолого-педагогічні умови формування графічних навичок та програмні вимоги до нього. Теоретичні питання методики навчання каліграфії. Методи навчання каліграфічного письма. Етапи роботи над каліграфією букв. Перший етап письма. Написання основних і додаткових елементів букв. Другий етап письма. Написання малих і великих букв I групи. Написання малих і великих букв II групи. Написання малих і великих букв III групи. Післябукварний період (третьої етап письма).

Тема 14. Формування процесуальної готовності до ведення уроків письма майбутніх учителів початкової школи

Уроки письма в добукварний період. Уроки письма в букварний період навчання грамоти. Уроки письма у післябукварний період (третій етап письма). Удосконалення навичок каліграфічного письма в 2-4 класах. Методика проведення каліграфічних хвилинок.

Кредит VII. Методика класного читання

Тема 15. Літературне читання як навчальний предмет у сучасній початковій школі
Читання як вид мовленнєвої діяльності. Мета і завдання та принципи класного читання
Види читання. Форми читання. Компоненти техніки читання (якості читання): свідомість, правильність, швидкість, винність читання. Програмне, навчально-методичне забезпечення курсу «Літературне читання».

Тема 16. Методика читання і аналізу художнього твору в початкових класах

Типи уроків літературного читання в початковій школі. Первинне сприйняття тексту (первинний синтез). Аналіз художнього твору на уроці читання. Методика роботи з художнім твором на етапі вторинного синтезу. Творчі роботи учнів на основі прочитаного твору.

Кредит VIII. Методика вивчення творів різних жанрів

Тема 17. Методика роботи із прозовими творами

Методика роботи із казкою. Методика роботи із оповіданням. Методика роботи із легендою. Методика роботи над науково-пізнавальною статтею та історичним нарисом у початкових класах.

Тема 18. Методика роботи із віршованими творами

Методика роботи із байкою. Методика роботи з віршами. Методика роботи із прислів'ями, приказками, скоромовками, чистомовками, загадками.

Кредит IX. Методика позакласного читання

Тема 19. Позакласне читання в початковій школі

Позакласне читання як розділ навчання читання. Організація і завдання позакласного читання в період навчання грамоти.

Тема 20. Уроки позакласного читання в 2 – 4 класах

Етапи формування читацької самостійності молодших школярів, їх особливості. Уроки позакласного читання в 2 – 4 класах. Мета і завдання уроків позакласного читання (2-4 класи). Структура і методика уроків позакласного читання на кожному етапі.

3. Рекомендована література

Базова

1. Нова українська школа: порадник для вчителя / під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
2. Методика навчання української мови: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. М. С. Вашуленка. К. : Літера ЛТД, 2011. 364 с.

Додаткова

1. Бех І., Вербицький В. Оновлення освіти: фокус на ранній вік. *Освіта*. 2017. № 50– 51.
2. Біла С.В. Робота опорних навчальних закладів. *Завуч. Усе для роботи*. 2017. № 13–14.
3. Біленко І. Початкова школа в контексті інноваційних освітніх змін. Використання сучасних технологій, форм та методів у початковій освіті. *Методист*. 2017. № 2. С. 3–7.

3. Василенко Н.В. Нова українська школа: методичний консиліум. *Управління школою*. 2018. № 7– 9. С. 24– 33.
4. Василенко Н.В. Особливості управління опорною школою: кардинальні реформи в освіті. *Управління школою*. 2017. № 22– 24. С. 6– 17.
5. Галата С. Інтегрований підхід забезпечують завдання, які моделюють життєві ситуації дитини. *Освіта України*. 2017. № 46. С. 9.
6. Гузик М.П. Яку небезпеку приховує монополія дарвінізму для української освіти? *Управління школою*. 2017. № 1– 3. С. 2–11.
5. Добровольський В.В., Костенко О.К. Використання мультимедійних і дистанційних технологій у професійній діяльності педагога-новатора. *Завуч. Усе для роботи*. 2017. № 3–4.
6. Догару Г.Г. Моделювання науково-методичної роботи школи. *Завуч. Усе для роботи*. 2017. № 5– 6.
7. Калошин В.Ф. Шкільна система оцінювання: добро чи зло? *Управління школою*. 2017. № 16– 18. С. 6–15.
8. Короденко М. Нова школа – нові підходи. *Освіта України*. 2017. № 43. С. 6.
9. Куц О.В. Нова українська школа: педагогічна свобода вчителя, безпечний шкільний простір. *Педагогічна майстерня*. 2018. № 4. С. 12–15.

12. Інформаційні ресурси

1. Електронна бібліотека підручників: <http://studentam.kiev.ua/>
2. Електронні бібліотеки: <http://dir.meta.ua/ua/science-education/e-libraries/>
3. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: <http://nbuv.gov.ua/>
4. Початкова школа. Вчитель - вчителю. Вчитель - учню. Вчитель - батькам. Поради шкільного психолога : <http://teacher.at.ua/>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен

5. Засоби діагностики успішності навчання: завдання до практичних занять, завдання для самостійної та індивідуальної роботи (реферати), презентації результатів досліджень, тестові завдання, контрольні роботи.

